

Workshop

JAK SE ŽIJE DĚTEM PO ROZCHODU/ROZVODU RODIČŮ?

16. 12. 2021

**IP 70612 - Dopady míry rodičovského konfliktu na dítě a role,
jakou v nich hraje konkrétní forma porozvodového uspořádání péče
(2019-2022)**

Program

1. Představení projektu – cíle, realizovaná šetření, dosavadní a budoucí výstupy
2. Představení prvních dílčích výsledků výzkumu *Jak se žije dětem po rozchodu/rozvodu rodičů?*

Domov

Možná negativa a pozitiva střídavé péče

1. Diskuse – Vaše otázky, dojmy a vlastní zkušenosti

Prosím, nepište nám své postřehy a otázky formou komentářů, během prezentace nemáme možnost si je přečíst...

**Dopady míry rodičovského konfliktu na dítě
a role, jakou v nich hraje konkrétní forma porozvodového
uspořádání péče - 2021**
(Dítě v rodičovském konfliktu, IP 70612)

Řešitel: Mgr. Jana Barvíková, Ph.D.

Další řešitelé:

Mgr. Jana Paloncyová, Ph.D.,

Ing. Sylva Höhne,

Mgr. et Mgr. Lucie Žáčková (červen 2020 – listopad 2021),

Kristýna Janurová, MA (říjen 2020 - leden 2021)

Odborný garant: MPSV, 25. odbor rodinné politiky a ochrany práv dětí

Cíle projektu (2019-2022) I.

Cílem projektu je:

- zmapovat dopady míry rodičovského konfliktu na dítě a role, jakou v nich hraje konkrétní forma porozvodového uspořádání péče, a to v souvislosti s tím, zda se na ní rodiče shodli, nebo byla soudem nařízena.

Sledujeme:

- vývoj vztahu a konfliktu mezi rodiči před a po rozchodu
- způsob nastolení uspořádání péče o děti po rozchodu
- každodenní život a zkušenosti rodičů a dětí ve sledovaných formách péče (střídavá, výlučná a společná)
- potřeby dětí a jejich naplňování v různých vývojových fázích

Cíle projektu (2019-2022) II.

Záměrem je:

- popsat problematiku z pohledu všech aktérů, tedy především rodičů a dětí, ale i z pohledu pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), psychologů, mediátorů, soudců, advokátů atd. (odborný panel – spolupráce s profesními sdruženími a zástupci státní správy)

Výsledky výzkumu:

- budou oporou pro odbornou praxi profesí v resortu MPSV (pracovníci OSPOD, sociální pracovníci, pracovníci sociálních služeb) a MS (soudci, advokáti);
- poslouží jako základní podklady pro návrhy opatření posilujících vytváření udržitelného systému rodinné politiky a jako podklad pro periodicky vydávanou Zprávu o rodině.

Přehled realizovaných šetření

2019: předvýzkum

- **Konzultace projektu s experty a expertní rozhovory** - psychologové, pracovníci OSPOD, soudci, advokáti, pedagogové ZŠ, odborní referenti MPSV a MS
- **Fokusní skupiny (5x)** – s pracovníky OSPOD, terapeutky, soudci, advokáty, mezioborová skupina
- **Analýza dostupných statistických dat z oblasti opatrovnických řízení a způsobu jejich zjišťování** (zejména statistiky MSp)

2020-2022: výzkum

- **Hlubkové rozhovory**
 - s mladými lidmi (16-29 let), kteří jako děti zažili rozchod rodičů - *JAK SE ŽIJE DĚTEM PO ROZCHODU RODIČŮ?*
 - s rodiči, kteří mají děti ve výlučné či střídavé péči - *JAK SE VYCHOVÁVAJÍ DĚTI PO ROZCHODU/ROZVODU?*
 - s rodiči se zkušeností s atypickými formami střídavé péče a společnou péčí - (dtto)
- **Výzkum veřejného mínění k problematice stability současných rodin se zaměřením na uspořádání péče o nezletilé děti po rozvodu/rozchodu rodičů**
- **Dotazníkové šetření zaměřené na péči o nezletilé děti po rozchodu rodičů**

Metodologie

- Desk research
- Primární i sekundární analýza dat
- Důraz na etiku výzkumu (získávání, zpracování, prezentování dat; limity bádání)
- Kombinace kvalitativních a kvantitativních metod

Kvalitativní: scénáře rozhovorů a FG, hloubkové rozhovory, focus groups, přepisy, kódování a analýza přepisů pomocí softwaru ATLAS.ti - otevřené kódování dle obsahu a kategorizace s následnou tematickou analýzou; → tvorba dotazníků a interpretační rámec pro výstupy z kvantitativních šetření

Kvantitativní: tvorba dotazníků s využitím výstupů z předchozích šetření a **spolupráce odborného panelu**, data zpracována v programu SPSS a analyzována pomocí obvyklých statistických metod - deskriptivních i explorativně explanačních (tabulky třídění prvního i vyšších stupňů, grafické způsoby zobrazení dat, analýza rozptylu, regresní metody apod.); konkrétní metody dle charakteru dat a výzkumných otázek a současně za účelem srozumitelnosti i veřejnosti bez sociologického zázemí

Výstupy 2019-2021

Péče o děti po rozvodu či rozchodu. Sylva Höhne, Jana Paloncyová - Praha: VÚPSV, v.v.i., 2019.
- 66 s. https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vv_002.pdf

Zpráva z fokusních skupin: Dítě v rodičovském konfliktu. Jana Barvíková - Praha: VÚPSV, v.v.i., 2019. - 45 s. https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vv_003.pdf

Péče a výživa dětí po rozchodu rodičů podle výsledků opatrovnických řízení. Sylva Höhne, Jana Paloncyová - In: Demografie. - ISSN 0011-8265 - Roč. 63, č. 1 (2021), s. 3-21 (19 stran).
https://www.czso.cz/documents/10180/143550791/13005321q1_3-21.pdf/1b601bb1-def9-4b3a-8e54-8caf54c6526d?version=1.1

Stabilita rodiny a porozchodová péče o děti ve veřejném mínění. Jana Paloncyová, Sylva Höhne, Jana Barvíková, Jana Paloncyová, Sylva Höhne, Lucie Žáčková – *před odevzdáním*

Policy paper: Mýty o porozvodové péči o děti ve veřejném mínění a jejich důsledky (*pracovní název*). Jana Barvíková, Jana Paloncyová, Sylva Höhne, Lucie Žáčková – *před odevzdáním*

Výstupy v roce 2022

- › odborná konference (12)
- › kniha **Dítě v rodičovském konfliktu** (prac. název, 12)
- › příručky pro rodiče a pro potřeby vybraných profesí (dotčených řešením či dopady rodičovského konfliktu) shrnující výsledky výzkumu formou přístupnou široké veřejnosti (12)
- › seminář pro veřejnost?
- › článek v odborném recenzovaném periodiku (12)

JAK SE ŽIJE DĚTEM PO ROZCHODU/ROZVODU RODIČŮ?

- **Kvalitativní výzkum formou hloubkových rozhovorů, tematická analýza**
- **Realizace rozhovorů podzim 2020 – jaro 2021 (pandemie – převážně online formou)**
- **Rekrutace respondentů na základě veřejné výzvy na sociálních sítích, sněhová koule**
- **Respondenti ve věku 16-29 let se zkušeností rozpadu rodiny v období dospívání**
- **Většina studenti či absolventi SŠ a VŠ**
- **Motivace respondentů:**
 - **Pomoci výzkumu** – *„...zrovna tohle téma jako mě provází jako celý můj vědomý život, tak jsem si říkala, že to je něco... o čem bych chtěla jako prostě říct, že to se mi líbí... líbilo se mi, že se o to někdo zajímá prostě.“*
 - **Pomoci dětem svými těžkými zkušenostmi** – *„...aby těm dětem někdy v budoucnu bylo líp a vylepšit tu situaci pro ně“*
 - **Pomoci ke změně** – **k větší propagaci střídavé péče; k podpoře i jiných podob rodiny, než je ta tradiční, a k podpoře samoživitelek/samoživitelů;**
 - **Pomoci sobě**
 - „...jak už jsem starší, tak nejsem až takovej introvert, vždycky, když si o tom s někým promluví, tak je to takový jako lepší.“*
 - „...a chtěla jsem si to prostě zkusit, i jak to jako bude probíhat takováhle forma rozhovoru“*

➤ **Rozhovory v délce od 35 min do 3,5 hod.**

*„Já jsem za to ráda, mně to upřímně jako... já jsem se na to [na rozhovor] i těšila, že **vlastně jsem nikdy neměla šanci takhle o tom popovídat, takže to bylo vlastně takový fajn, takový terapeutický pro mě. A spíš mi přijde, že se mi jako... jak jsem o tom mluvila nahlas, tak jako vynořily nějaký věci, který jsem si myslela, že mám vyřešený a třeba ještě nemám, takže... jako spíš to pro mě jako, že mi to jako v některých věcech možná i otevřelo oči.**“ (Ž, 18 let, SV)*

*„Pro mě... mě to vlastně jako asi v něčem šokovalo, že jsem vlastně tak třeba **půl hodiny předtím, než jsme si zavolaly, jsem si říkala, že vlastně jako nevím, co vám jako budu říkat. (...)...omlouvám se, jestli jsem byla moc obsažná, ale jako bylo to asi něco, co bych jako potřebovala třeba v těch deseti letech. (smích) Že by to jako... hm... že by to jako bohatě stačilo, no, takže to je prostě takový jako, že je naopak důležitý třeba **tyhle věci říct někomu, kdo v té situaci vůbec zainteresovanéj není a kdo vlastně nejde už jako třeba do toho s žádným... s žádným kalkulem toho, co třeba ten člověk říká. (...)** To je můj závěr, asi zhruba tak. A že mi to jako hodně pomohlo, takže vlastně jsem za to ráda.“ (Ž, 23 let, V)***

*„Myslím si, že jsme to pěkně probraly. A doufám, že... **jsem strašně ráda, že se takový výzkumy dělají a že se o to lidi zajímají, protože mně to jako přijde hrozně důležitý právě dělat nějakou osvětu a bavit se s těma rodičema, aby se to stávalo běžnější a běžnější, že to dítě jako nebude nějaká jenom loutka nebo něco, s čím si jako může dělat člověk, co chce, ale aby se fakt to dítě bralo vážně a aby ta střídavá péče byla běžnější.**“ (Ž, 26 let, S)*

Počty respondentů dle typu péče

Střídavá péče/ kombinace střídavé a výlučné péče	Výlučná péče
17	15

Respondenti dle věku, pohlaví a typu péče

16-19 let						20-24 let						25-29 let					
ženy			muži			ženy			muži			ženy			muži		
11			5			6			2			7			0		
S + V	S	V	S + V	S	V	S + V	S	V	S + V	S	V	S + V	S	V	S + V	S	V
2	4	5	2	1	2	3	1	3	1	1	0	1	1	5	0	0	0

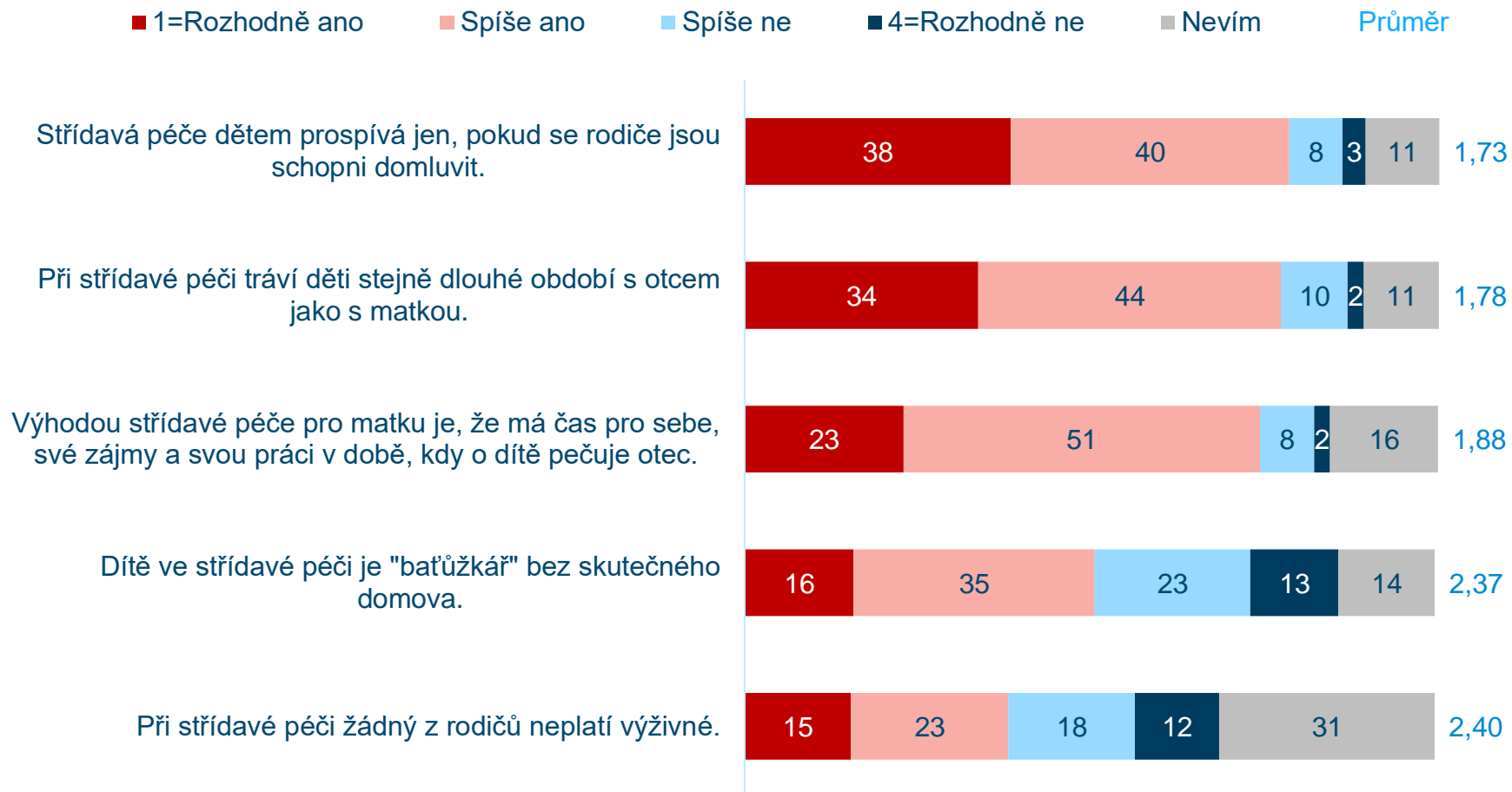
Známky pro rodiče – „jak to jeden druhému dělají/dělali těžké“

	Průměr	Střídavá péče	Kombinace střídavé a výlučné péče	Výlučná péče
Matky otcům	2,08	2,04	2,03	2,15
Otcové matkám	2,92	2,21	3,06	3,53

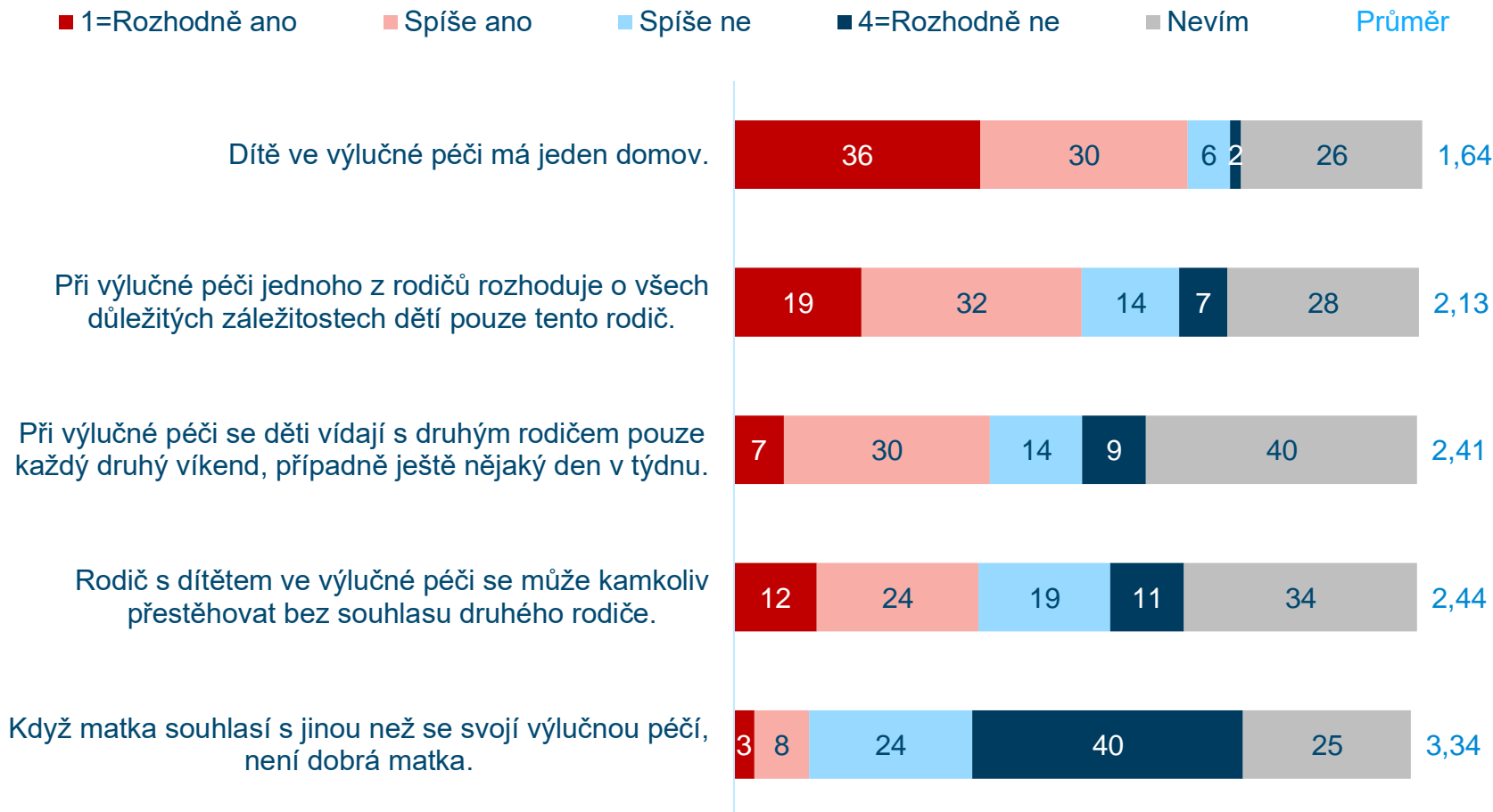
- „No, **tátovi bych určitě dala pětku, protože ten to dělal extrémně složitý, fakt... i když mi bylo 11 a vlastně bych neměla tyhle ty věci chápat, já si zase říkám, děti v 11 jsou vlastně docela chytrý už, tak jsem si říkala jako - wow, to je fakt neskutečný, co on vyváděl.** A máma, ta se spíš právě proto, že táta v tomhle úplně exceloval dělat dramatický věci, **tak máma právě naopak se snažila co nejrychleji se s těma věcma jako vypořádat, aby už se nemusela "dealovat" tady s tímhle tím dramatikem.** A... no, takže tak nějak dvojku, že jako občas tam bylo, že až tak moc to nechtěla s ním cokoliv řešit, že to spíš přidělovalo problémy, ale pak nakonec občas byla přísná, tak ta dvojka.“ (ž, 19 let, SV)
- „Tak taťka to docela hodně komplikoval. (smích) Tak bych řekla, tak... ale někdy kvůli nám jako vyhověl, tak čtyři. (smích) **A mamka se hodně snažila, si myslím. A postavila si hlavu, až když jakoby už to bylo prostě jako důležitý,** že zase aby to, takže to bych řekla jedna.“ (ž, 22 let, V)
- **Já bych řekla, že mamka je, co se tý komunikace týče, malinko horší, že nějakou tu trojku možná, že taky má občas prostě nějaký jako i svoje nálady, že teďka se třeba právě řešilo... (...)** A mamka **o tom jako se nějak odmítala jako bavit bez nějakýho zjevnýho důvodu.** Tak tohle třeba, ne úplně často, ale jako děje se to. A třeba táta si právě myslím, že na tu komunikaci je asi jako o něco otevřenější, lepší, takže tam nějakou tu jedna mínus nebo něco takovýho, že ten jako, když se jako chce na něco zeptat, tak to jako udělá. Když máma jako má nějaký prostě, co by chtěla probrat, tak jdou a proberou to, takže... Ale obecně si myslím, že jako komunikují dobře. (ž, 16 let, S)

Domov?

Střídavá péče

Výlučná péče

1. Výlučná péče – žádný domov

„Že to byla ta babička, jenomže ta pak umřela a od té doby jako vím, že... až jsem se sama odstěhovala, tak tam jsem měla jako poprvé pocit jako, že jsem doma, jako že tady jako, že to je to moje místo, který jsem si jako vytvořila a prostě nikdo tam není a je to prostě... jako že to je moje, no, takže jako do té doby asi jenom u té babičky, než prostě umřela. (...)

...já jsem si psala ty deníčky a všelijaký kraviny, že jo, když jsem byla to... že jsem tam vždycky jako měla, že prostě jako nemám ten domov, jakože to vím, že to byl můj zásadní problém úplně všude, že jsem měla jako pocit, že nemám domov. A že jsem hrozně chtěla ten domov mít, že to bylo vždycky, že jako holky říkaly - jé, my jedeme tam a my máme tohle. A já říkám - ty jo. Že jako jediný, co já jsem vždycky chtěla, prostě mít ten domov. (...) ... jako furt si celej život přídete někde navíc, jo? Že prostě oni měli svoje, že jo, ona mamka si pak udělala ségru a já jsem furt byla někde jako... jako, že jsem tam byla, jako že jsem tady, ale jako nikdo mě vlastně nevidí, nevnímá a jsem tam prostě jako ta další navíc, která prostě nějak jako vznikla a teď jí všichni berou, protože tady prostě je a musí to tak bejt, jako že to... Takže to byl takovej jako pocit vlastně celej život v podstatě, i doted', je to takový... ještě se s tím vypořádávám stále, no. Takže tak, no.“ (ž, 28 let, V)

2. Výlučná péče – vázanost na byt, kde jsem odmalička

T: A dokážete si představit, že byste třeba byl v tý střídavý péči, kdy vlastně třeba to mají děti nastavený tak, že jsou třeba tejdén u mámy, tejdén u táty nebo 14 dní u táty, 14 u mámy nebo nějak jako jinak?

*R: Ne. To by se mi nelíbilo právě asi, možná kvůli tomu i tak udělali [rodiče], abych já byl spokojenej, že vlastně, já nevím, jsem neměl... jakoby když táta stavěl, že jo, ten barák, tak bydlel v bytu, a tam jsme spali jakoby na jedný posteli jenom. A právě, když udělal barák, tak jsme právě už to, že už jsem měl jako svůj pokoj normálně a to. A v tý době už jsem jakoby to u něj moc nespal, že už jsem byl starší, takže **to bych si asi nedovedl představit střídavou péči, že bych byl tejdén u toho, dělal bych si úkoly jinde než doma na svém stole a tak.***

T: Když se řekne doma, tak kde je vaše doma?

*R: **U mamky je doma.***

T: U mamky je doma, hm.

*R: **Sice u táty je prostě jako, že jo, on má barák, tak je to tam větší, my bydlíme v bytě, ale prostě tam je doma. Já prostě na chalupu třeba ani jako nechci moc jezdit, prostě doma je doma.** (m, 17 let, V)*

3. Výlučná péče – doma jsem tam, kde mám všechno

Představa o střídavé péči:

„Asi bych nevěděla jakoby ani, kde jsem doma, že takhle jsem věděla, že jsem doma u mamky a u tatky jsem jak kdyby na návštěvě, že jsem vlastně všechny hračky, všechno jsem měla u mamky. A takhle kdybych furt jakoby pendlovala mezi tatkou a mamkou, tak už by to bylo takový jakoby moc... (smích) Rozběhaný.“ (ž, 22 let, V)

4. Střídavá/výlučná péče – pod křídly mámy jsme byli mnohem víc doma

*R: Táta na tom byl finančně o dost líp než mamka. Takže táta prostě nás jako bral na ty dovolené, jezdili jsme s ním prostě k moři, jezdili jsme s ním lyžovat do Alp a tak a mamka si to v tu chvíli nemohla dovolit, takže to byly takový dva rozdílný světy. **Ale přesto jsme se potom rozhodli jako zůstat s tou mamkou, takže bylo vidět, že jako ta empatie a to, že s náma někdo komunikoval, bylo vlastně nakonec víc, no. (...)** ...myslím, že oba dva s bráchou jsme se vždycky víc cítili doma u mamky. A paradoxně třeba věci z toho domu, kde jsme bydleli původně, jsme měli nastěhovaný u tatky v novém domě, kterej on si koupil. A tam vlastně jsme si nastěhovali i veškerej nábytek, kterej jsme měli v tom původním pokojíčku, takže by člověk řekl, že se bude cítit doma víc tam v tom jako svým, ale nebylo to tak, vždycky jsme jako byli pod těma křídla mámy mnohem víc doma.*

T: Hm, hm, hm. Takže ta empatie a komunikace, tak byla silnější než všechno.

*R: Určitě, určitě. A to mě teď vlastně samotnou zarazilo, že **i přesto, že, že vlastně by člověk řekl, že dítě je doma tam, kde má ty svoje věcičky, tak i přesto, že jsme to měli všechno nastěhovaný v tom jako vlastně luxusním domě u táty, tak i přesto jsme určitě byli jako vždycky víc doma u mamky.** (ž, 26 let, 4-5 let S, 2 roky s matkou)*

5. Střídavá/výlučná péče – doma u jednoho z rodičů, u druhého na návštěvě

„Moje babička mi vždycky říkala, jestli mi to nevadí. Protože moje babička jako je proti tomu, aby se takhle ty děti střídaly a ona mi vždycky říkala, že jestli mi nevadí, že mám dva domovy. Ale já jsem jí říkala, že nemám dva domovy. Já mám domov u mámy, ale k tátovi jako na ten tejdén jezdíme, ale vždycky jsem to doma měla u mámy. Ale rozhodně jako... hm... nevím, my jsme tam jezdily vždycky se ségrou a bylo to dobrý jako, že jsme se vídaly s tím tátou. Protože potom, co jsme tam přestaly jezdit, já jsem šla na střední, ségra ještě teda byla na základce, tak už jsme neměly střídavou péči a od té doby se táta moc neozývá... (...) ...vždycky máte někde nějaký domov a ten já prostě měla vždycky u mámy. A to měla tak i ségra. A k tátovi se jezdilo jako k tátovi, prostě tak, jak to řeknete, k tátovi. Já jsem neříkala, když jsem byla ve škole, tak jsem říkala - já jsem doma. Tím jsem myslela, že jsem u mámy. Ale když jsem byla u táty, tak jsem říkala jako, že spím u táty. Takže prostě... protože tady jako, tady jsem měla všechno, tam to bylo takový, že prostě jedu za tátou, tak se sbalím a jedu za tátou. Ale tady jsem doma.“ (ž, 24 let, SV)

6. Střídavá péče – dva domovy

*„No, vlastně já to asi mám spjatý jakoby s oběma, protože jsem ve střídavé péči vlastně od deseti let zhruba, tak jsem si na to jako zvyknul, a je to takový jako, že jdu domů k obojím, podle toho, kde jsem. (smích) Takže tak, no. Jakoby zase na druhou stranu, když se mi nějaká věc líbí, tak vlastně můžu mít jakoby něco, co se mi líbí, na jedné straně, na druhý a jakoby, že to není takový jako smíšený. A zároveň takhle vlastně to, takže jakoby... každé ten pokoj je vlastně podle nějaký jiný představy nebo tak, takže vlastně jakoby... **No jako cítím, že to jsou oba dva jako domovy.**“ (m, 17 let, S)*

*„Myslím, že to je vždycky tam, kde aktuálně jako jsem, když jsem ten týden tam, tak vždycky, když si řeknu doma, tak je to vždycky... většinou to, kde si vybavím, kde jsem prostě aktuálně. A potom samozřejmě v té hlavě hnedka mi naskočí ten dodatek - a ještě i tam. **Takže vlastně když to potom řeknu navenek, takže prostě mám... že ty fyzické domovy vlastně mám dva. Jo? Jako doma se cítím samozřejmě, i kdybych byl s tátou, i kdybych byl s mámou, ale fyzicky jsou to prostě dva.**“ (m, 18 let, S)*

7. Střídavá péče – domov je tam, kde je rodina

„To je prostě tam, kde je ta rodina, že to není... není to vázaný na nějaký konkrétní byt nebo dům, je to tam, kde je mamka, tam kde je taťka, tam kde je ségra, takže není to jako... Měla jsem jako dva doma vlastně dost dlouhou dobu a nepřišlo mi, že to je něco divnýho nebo že se nemůžu jako rozhodnout, kde budu doma, prostě jsem byla doma tam i tam. Takže první teda, když se mamka odstěhovala, takže to doma bylo u taťky, protože tam jako byl ten byt, ten náš byt původní a mamka byla v podnájmu. A tam jsme si to ani nemohli moc zařídit podle sebe, tak tam jsem nebyla až tak jako extra ráda, ale potom si mamka taky koupila vlastní byt, takže tam to mě jako hrozně bavilo to tam u ní taky vybavovat, takže pak jsme vlastně měly dva byty, tam bylo všechno jako podle nás, jak jsme chtěly, takže pak jsme měly jako dva doma.“ (Ž, 26 let, S)

9. Střídavá péče – mám dva domovy, ale v jednom ze svých pokojů bývám radši

R: ... doma se cítím u obou dvou jako rodičů a třeba tím, jak jsem si vybudovala u mamky ten pěkný pokoj, tak tam se cítím jako víc, že tam mám svůj vlastní prostor. Že u tatky je to spíš jako - jo, mám tady jako... pořád tady mám jako svůj pokoj, ale... spíš ten můj vlastní prostor je takovej jako... hm... celej ten tatky byt... A prostě se mi stává, že mám mnohem víc náladu být u mamky, když si chci pozvat... jako kamarádku třeba domů, tak si jí spíš pozvu k mamce, protože tam mám jako ten pokoj hezčí a chci se taky pochlubit a takhle. Takže jako se to strašně liší.

T: Hm, hm. A když takhle jste si vybudovala pokojíček u mamky, tak u táty na to nedošlo proto, že se cejtíte doma v celým tom bytě, že máte možnost toho prostoru v celým tom bytě? Jo?

R: Jo, určitě... , a taky to je tím, že u mamky jsem měla dřív vlastní pokoj než u tatky. (...) A taky tím, že taťka neměl žádnou přítelkyni, jako že jsem byla spíš v obýváku třeba, já jsem zvyklá se třeba učit v kuchyni, a takže jsem jako víc prostě v tom prostoru než u mamky, kde ona měla toho svého přítele. Tak třeba jako ze začátku jsem se trochu jako styděla před ním... Tak než jsem si zvykla, tak jsem prostě mnohem víc byla v tom pokoji, takže proto jsem si ho chtěla i zútlunít.

T: To znamená, že ten pokoj bylo vaše bezpečí?

R: Hm, určitě.

T: A u táty je bezpečí celej byt, jo?

R: Jo, jo, jo. (ž, 19 let, S)

10. Střídavá péče – domov není doma, ale mezi holkami v týmu

T: A když se řekne "doma", tak co se vám vybaví?

*R: No, nad tím jsem přemejšlela taky dlouho a vlastně se mi asi nejvíc vybaví bud', že jsem ve škole, protože tam trávím většinu času, anebo že jsem na tréninku nebo na hřišti, že vlastně ten **domov nemám doma, ale mám to třeba mezi těma holkama v týmu nebo tak.***

T: Jo, jo, jo. Jaký to pro vás je tohle to, když...

*R: Hm? Já už to tak mám, **jak to mám už dlouho zažitý, tak už mi to přijde jako normální. Když to takhle vyprávím někomu, tak ten řekne, že to jako normální není, ale mně už to prostě tak přijde.***

T: Už jste na to zvyklá.

R: Já už jsem prostě na to zvyklá.

(ž, 17 let - od dvou let S, rodiče spolu nekomunikují, otec se s matkou odmítá bavit)

11. Střídavá péče – domov pro mě byl nejvíce u přítelkyně

R: No, **domov pro mě asi byl jako nejvíc u té přítelkyně, domov, jako doma jsem to tolik nevnímal. Doma to spíš bylo takový vězení.**

T: A ten domov u přítelkyně, tak ten trval jak dlouho?

R: Asi tři roky. Nebo spíš dva, takhle, **od těch 14 do nějakých 16, no.**

T: Tenkrát jste bydleli u jejích rodičů?

R: Jo, jo, přesně tak. Ona vlastně bydlela s mámou a se ségrou, ale protože její rodina vlastně byla fajn, jak máma, tak ségra, takže jsme tam byli na hromádce prostě v pokoji, a byl tam klid. **Bylo to mnohem lepší než doma.**

T: Co tam ještě bylo pro vás příjemnější...

R: No, **rozhodně to chování vlastně třeba její mámy vůči mně vlastně, ta se ke mně chovala víc jako máma než vlastní máma. A vlastně to hlavně, no.**

T: Když se chovala víc jako vlastní máma než ta vaše vlastní, tak o čem bylo tohle to chování, co dělala, že to bylo takový?

R: **Měla ke mně lepší přístup a dokonce snad o mě měla i větší zájem, protože bylo to takový... fakt víc máma, no, vlastně s tou jsem dodneška v kontaktu, s celou tou rodinou. Tam to bylo lepší a dodneška asi furt je, dodneška se tam jednou za čas zastavím.**

T: A to znamená, že když potom skončil tenhle ten vztah, tak jste vlastně potom přišel o ten opěrný bod nějaký, a pak začaly ty problémy velký, jo? Nebo...

R: Jo, jo, přesně tak. **Pak už to šlo z kopce úplně...** [na ulici, drogy, dětská prostituce, diagn. ústav] (m, 24 let, S)

12. Střídavá/výlučná péče – nemám své doma... 5x jsem se stěhovala

R: Já si myslím, že opravdu vlastně doted' nejsem úplně ustálený člověk na jednom místě, že nemám takové to jedno doma, a ani si úplně nepamatuju třeba nějaký bod ve svém životě, kdy bych to úplně řekla, že mám nějaké své doma. A to si myslím, že hodně rozhodí ta střídavka... Samozřejmě myslím si, že na začátku je vhodné to aspoň zkusit na nějakou dobu, protože bez toho člověk prostě nezjistí, co mu vyhovuje, a těm dětem nebo těm rodičům... Ale prostě tady ten pocit mi chybí a nejsem za to úplně ráda a ráda bych měla nějaké své doma. A to si myslím, že tady to nastavení je nějak kvůli střídavce a kvůli celkově střídání, že když člověk žije aspoň třeba u toho jednoho partnera, tak pořád tam nějakým způsobem žije, má tam ten svůj pokoj a má to svoje doma. Ono jako tomu třeba i přispělo to, že když jsem většinu času strávila s mámou, a ta se celkem dost stěhovala, že to třeba není jenom tou střídavou péčí od jednoho ke druhému, že jsem mohla mít třeba dvě doma, ale tím, že jsme se u mámy stěhovali, tak vlastně se mi to úplně poslalo pryč.

T: Hm, hm. Kolikrát jste se stěhovali od těch vašich deseti let, když sečtete jako to s mámou, s tátou?

R: No, od těch mých deseti let jsme se stěhovali... když přičtu i to od táty, tak pětkrát.

T: Takže jste měla takovejch pět potenciálních doma, jo?

R: Ano. Ano, ano. Že jsem tam měla sice nějaký pokoj, a vždycky třeba... i doted' na nějakým místě mám třeba nějaký pytel, který ještě tam mám od stěhování, protože prostě tam jsou věci, které jsem ještě nevybalila, i když jsou to třeba tři roky. Tak je to takové, že... nebo že člověk i vyhodí spoustu nějakých věcí, co má a tak. Jako různě, no. Úplně to není... zase jsem si nechtěla zvykat na to, že někdy může se stát, že se zase budu stěhovat, no. (ž, 20 let, 3 roky S, 4 roky s matkou, 2 roky s otcem)

13. Střídavá/výlučná péče – doma nedobrovolně s vetřelcem

R: Ale že je tam [doma] potom vlastně někdo jiný [nový partner], tak to je pro mě možná i... ve výsledku to bylo něco silnějšího a něco většího možná než ten úplně samotný rozvod a ta separace těch rodičů, že tam přijde někdo úplně cizí a my se máme vlastně nedobrovolně smířit s tím, že s náma doma bude bydlet někdo, kdo nám sedne nebo nesesedne, ale prostě je to někdo jiný. A o tom si myslím, že se až tak... nebo se mnou se o tom vlastně nikdo až tak moc nebavil třeba. Ani mi právě dopředu neřekl, že by něco takového mohlo nastat, což mě jako asi mohlo napadnout, ale úplně nenapadlo.

T: Hm, hm. Když se tohle stane, je to něco, co oslabí ten pocit toho domova?

R: Určitě, určitě, protože i ten rodič pak dává tu energii samozřejmě do toho partnera, protože většinou se ten vztah nějakou dobu rozvíjí a je to něco nového, je to něco intenzivního. A to dítě tomu třeba ještě úplně nerozumí ani, obecně nějakým vztahům. Takže to bere ne třeba vždycky, ale do nějaké míry to třeba může brát jako, že tu mámu mu někdo nějakým způsobem bere. Jako když se narodí nový malý sourozenec, tak to je něco podobného, ale pořád je to takové to vlastnější než to, že přijde někdo cizí, ještě když mi nesesedí, tak je to vlastně takové zvláštní, no. (ž, 20 let, 3 roky S, 4 roky s matkou, 2 roky s otcem)

Kde se cítím doma?

- Je mi tam dobře
- Tam, kde je dobrá/lepší atmosféra (klid a pohoda, otevřená komunikace, pochopení, empatie, zájem, pozornost, srozumitelná pravidla, dobré vztahy mezi všemi členy domácnosti)
- Rodič se snaží o spolupráci, komunikaci a férové jednání s druhým rodičem – případně mne nezatahuje do sporů mezi nimi (mohu být dítětem) a nehovoří o druhém rodiči (tak) negativně
- Tohoto rodiče lituji, chráním ho – jsem s ním v koalici
- Jsem tam zvyklý, vyrůstal jsem tam
- K místu, jeho podobě a věcem tam se vážou mé pozitivní vzpomínky
- Mám tam vliv, nejsem jen ten, kdo se přizpůsobuje
- Mám tam vlastní prostor, kde mám své soukromí (vlastní pokoj/společný pokoj se sourozenci, postel, skříně) a své věci – členové domácnosti můj prostor a soukromí respektují
- Mám tam hezký pokoj, sám jsem si ho uzpůsobil, vyzdobil
- Místo zapadá do života, který žiju a chci žít – stejní kamarádi, škola, kroužky; u starších praktická poloha pro setkání s přáteli a pozdní návraty (snadná dostupnost veřejnou dopravou)
- Mám tam co dělat

*„Asi u mámy víc. Protože jsme tam bydleli dlouho a s tátou jsme se stěhovali... (...) když vlastně si našel tu novou [partnerku]... (...), tak se přestěhovali k sobě, tak oni se stěhovali fakt prostě za rok nebo za dva roky asi čtyřikrát nebo pětkrát (...)... jako s tátou to bylo jako se stěhováním hodně a u mámy to je prostě furt ten samej byt. Takže asi víc jako doma se cejtím u tý mámy (...) **Já jsem tam prostě odmalička**, prostě vždycky to s tou mámou bylo na tom samým místě, mám tady trvalý bydliště, to mám u mámy, a ne teda u táty. A tak asi tímhle. Ale jakoby, ... zase není to, že by to bylo jako jenom kvůli tomu, že tam je prostě máma, ale spíš z toho, že tam fakt to znám a žiju tam už prostě celej život. A **je to i praktičtější místo** (...)... prostě ve všem jako... jo? Že prostě když třeba jedu někam s kamarádama do města večer nebo něco takovýho, tak většinou tady prostě u mámy zůstanu přes den tady, že k tátovi nejezdím, takže je to takový, no prostě je to takový jako... je to asi víc doma než tam u toho táty, ale **spíš z toho praktickýho hlediska než jako z tohohle toho, jestli bydlím s mámou nebo bydlím s tátou.**“ (m, 18 let, S)*

Kde se necítím doma?

- **Není mi tam dobře**
- **Tam, kde je negativní atmosféra (spory; konfliktní komunikace; nepřijetí – dítě nepřijímá nového partnera/partner nepřijímá dítě; nezájem; nedostatek pozornosti; matoucí - nevyslovená, nepojmenovaná očekávání; zásadní finanční a jiné starosti – nadměrný stres a zátěž rodiče)**
- **Rodič se nesnaží o spolupráci, komunikaci a férové jednání s druhým rodičem – případně mne zatahuje do sporů mezi nimi (nemohu být dítětem), hovoří o druhém rodiči negativně, vyjednávám řešení za rodiče, předávám vzkazy**
- **Tomuto rodiči zazlívám rozpad rodiny**
- **Nemám tam vlastní prostor, nebo soukromí, nebo ho mám a zároveň nemám – není respektováno**
- **Kvůli místu musím měnit svůj život (kamarádi, škola, kroužky), vzdát se svých potřeb/snů, nebo mě stojí příliš času a úsilí, abych je mohl zachovat (náročné, dlouhé dojíždění)**
- **Nemám tam co dělat**
- **K místu, jeho podobě a věcem nemám vztah, nevážou mě k němu mé dlouhodobé vzpomínky a zážitky (kvůli stěhování je to mé x-té potenciální doma)**
- **S místem mám spojené špatné vzpomínky**
- **Místo se mi nelíbí, je mi cizí**
- **Jsem vázaný na původní byt, svůj pokoj a věci v něm...**

R: A na to je taťka hodně citlivej, že asi jako trochu cejtí, že vlastně jsme víc doma u mamky nebo tak. A právě, že nám jako často vyčítá to, že nás jako mamka poštvála proti němu, a přitom to není pravda, protože mamka fakt opravdu nikdy neřekla nic špatnýho o taťkovi, kdežto jakoby na druhou stranu se to říct úplně nedá. A to je taky jakoby důvod, že proč tam jako se necejtíme tak dobře nebo aspoň já, já nemůžu mluvit za ségru, ale myslím, že to má podobně. (...)

T: ... co vlastně taťka dělal pro to, abyste tam cejtily jakoby nějaký domov?

R: No? Jako... oni si postavili barák nověj a my tam máme pokojíček se ségrou napůl, ale máme ho vlastně v přízemí a všichni ostatní, můj nevlastní brácha, nevlastní ségra a taťka s partnerkou bydlí v prvním patře. A tím pádem vlastně se ten náš pokoj často i využíval jako sušení prádla a právě malej brácha si tam hraje, takže tam občas nechá jako... (...) Takže tam nechá bordel a takhle. Takže jako to, že jsme měli vlastní pokoj, jako nám pomohlo se tam cejtit doma, jako sice napůl, ale tak to jsme braly, protože jsme tam nebyly tak často, takže to bylo úplně v pohodě, to mi vůbec nevadilo. Ale to, že jakoby často jsme tam přišly a bylo tam všude rozvěšený prádlo, tak to zase bylo takový jako, že tak - bydlíme tady, nebo jako? (...) Ale minimálně třeba jako moje skříň nebo můj, prostě palanda nebo něco takovýho jako, že na něco, na co by se ideálně jako nešahalo od těch, co tam bydlí víc v tom domě,... a mít tam jako svoje věci, aby to bylo jako, že tam přídu a nemusím si všechno přivést. To by myslím to usnadnilo a bylo by to takový jako, že - jo, tady fakt bydlím, tady je můj... tady je moje postel, tady je moje skříň, kde mám svoje věci a můžu sem přijet a mám tady jako všechno, co potřebuju a takhle. (ž, 22 let, V)

Možná negativa střídavé péče

- Zapomínání věcí; kde, co mám?
- Náročná logistika dopravy a přesunu věcí; nutnost plánovat, kdy, kde budu a co tam budu potřebovat; balení věcí, stěhování (stres a úzkost) → ziskem pro některé flexibilita, schopnost přemýšlet dopředu, plánovat, organizovanost, samostatnost...
- **Střídání domácností** – *„Zraňovalo by mě/vadilo by mi, kdyby jednomu z rodičů nebylo dopřáno trávit s námi čas“, „Mám je ráda oba stejně, tak jak bych prostě mohla být s jedním víc než s tím druhým? Určitě by mi chyběl.“*
- **Domov ne jako místo**
- **Bez ukotvení, zázemí jednoho místa** - *„Nemít zázemí je pro dospívajícího člověka něco naprosto strašného“* (ž, 18 let, SV)
- **Tendence se přizpůsobit, být víc pro potřeby druhých, než si jít za svým**
- **Pro rodiče vyšší náklady na pořízení věcí**

Možná pozitiva střídavé péče

- Možnost žít s oběma rodiči
- Zachování vztahu, blízkost s oběma rodiči
- Zachování kontaktu s rodičem, který by jinak nebyl (ze strany rodiče, anebo i dítěte)
- Různorodost, rozmanitost – „...každý rodič mi dal úplně něco jiného ze sebe, měla jsem možnost potkat dva úplně jiné světy“ (ž, 18 let, SV)
- Větší kontakt s širší rodinou
- Rozšíření rodiny – noví partneři a jejich rodiny (další babičky a dědové), sourozenci
- Zážitek různých modelů partnerství, párové komunikace, řešení konfliktních a vypjatých situací
- Noví partneři jako obohacení (vzory mužství/ženství)
- Možnost útěku do druhé domácnosti – prevence (prohlubování) konfliktů
- Vyrovnávání se s pobytem mimo rodinu, např. na táboře („že se mi tolik nestýská“)
- Manévrování – souhlas druhého rodiče, když první nepovolil...
- Více pozornosti od obou rodičů
- Více hraček, dárků, Vánoc, dovolených u moře...

Když to dobře dopadne...

„Zachoval se mi vztah s oběma rodičema. Holky, který znám, který jsou z rozvedenejch rodin a většinou... teda všechny bydlej jenom u mámy a vlastně se mi zdá, že se s tím tátou skoro nikdy neviděj, že jako... Já vlastně s tátou se vídám furt, a když mám pocit, že ho dlouho nevidím, tak teďko, jak je tam to miminko, tak tam chodím často, ale i předtím, tak jsme si prostě zavolali a řekli si - pudem na oběd nebo tak. A bylo to úplně normální. A to holky nemají..., takže vlastně mám furt k tátovi i k mamce hodně blízko.

No? Já říkám samý hrozně pozitivní věci, ale ono to opravdu bylo jako... takhle, byla bych radši, kdyby moji rodiče byli spolu, ale kdyby spolu mohli bejt jako spokojeně. A to prostě nemohli. Ale... takže tím, jak se to stalo, tak mám pocit, že jako to pro mě vlastně dopadlo dost ideálně.“ (Ž, 21 let, S)

DĚKUJI ZA POZORNOST!

jana.barvikova@vupsv.cz

web projektu:

<https://www.vupsv.cz/projekty/?id=337>

Diskuse

1. Do jaké míry se Vaše profesní/osobní zkušenost shoduje s tím, co jste slyšeli?
2. Jak se formoval/měnil Váš názor na střídavou péči během let Vaší praxe? Co jej ovlivnilo?
3. Setkali jste se někdy se střídavou péčí u dětí:
 - a) jejichž rodiče bydlí každý v jiné zemi?
 - b) jejichž rodiče mají velmi vzdálená bydliště a děti proto navštěvují dvě školy současně?Pokud ano, jak často? A jak v tom dětem bylo?